
14.05.09

LA MORRA

AD DELECTATIONEM DUCIS

MUZIKALE PARELS UIT HET BOURGONDISCHE TIJDPERK

CONCERTZAAL - 20.00

19.15 Inleiding door Simon Van Damme

CONCERTGEBOUW

Sinds de oprichting in 2000 ontwikkelde La Morra zich tot een van de toonaangevende Europese formaties in laatmiddeleeuwse en vroege renaissancemuziek. Binnen deze periode (van ca. 1300 tot 1500) kiest het ensemble hoofdzakelijk voor het profane lied, gewijde paraliturgische genres en puur instrumentale muziek. Afhankelijk van het repertoire bestaat La Morra uit vier tot tien zangers en muzikanten. Het diverse instrumentarium omvat blokfluit, luit, gitterne, vedel, dulciaan, schalmei, pommer en trombone, al dan niet in combinatie met claviciterium of clavicimbalum. De artistieke leiding van La Morra is in handen van Michal Gondko en Corina Marti. Het ensemble is te gast op alle belangrijke oude muziekfestivals en concerteert over heel Europa. In de herfst van 2008 verscheen bij Ramée de cd *Von Edler Art* met 15e-eeuwse muziek voor klavier (claviciterium) en tokkelinstrumenten (luit en gitterne). De thuisbasis van La Morra is het Zwitserse Basel. Het ensemble telt dan ook heel wat musici die gevormd zijn aan de beroemde Schola Cantorum Basiliensis.

sopraan

ANNE DELAFOSSE

blokfluiten en clavicimbalum

CORINA MARTI

luiten

MICHAL GONDKO

harp

MARIE BOURNISSEN

vedel

BAPTISTE ROMAIN

ELIZABETH RUMSEY

schalmei

DANI PELAGATTI

pommer

KATHARINA ANDRES

ANN ALLEN

schuiftrumpet en trombone

FELIX STRICKER

artistieke leiding

MICHAL GONDKO

CORINA MARTI

PROGRAMMA

Ad delectationem Ducis

Muzikale parels uit het Bourgondische tijdperk

PREMIÈRE FANFARE

Fanfare

Auxce bon youre delabonestren

Une foyz avant que morir

Fanfare

bew. M. Gondko

anoniem (15e eeuw)

anoniem (vroeg 15e eeuw), contratenor: M. Gondko

bew. M. Gondko

PREMIER ENTREMENT

La plus belle et douce figure

Tandernaken

Dueil angoisseus, rage démesurée

Ma douce amour

Pour une fois et pour toute ma vye

La portingaloise

J'ayme bien celuy qui s'en va

Nicolas Grenon (c.1375-1456)

anoniem (15e eeuw), bew. Tyling (c.1450-75)

Gilles Binchois (c.1400-1460)

anoniem (c.1460)

Richard Cardot (c.1380-1470)

bew. M. Gondko / B. Romain

Pierre Fontaine (c.1380-c.1450)

SECONDE FANFARE

L'homme armé

Il sera pour vous conbatu / Lome arme

L'homme armé

Lome arme lome arme

Fanfare

anoniem (15e eeuw)

Robert Morton (c.1430-na 1479)

anoniem (15e eeuw)

Robert Morton

bew. M. Gondko

DEUXIÈME ENTREMENT

Madame faites-moy savoir

Tart ara mon cuer sa plaisance

Ma dame trop vous m'esprennés

Le souvenir de vous me tue

Tandernaken

De vous amer follement m'assenty

La danse de Cleves

Basin (?Adrien Basin) (?-na 1498)

Jehan Molinet (1435-1507)

Karel De Stoute (1433-1477)

Robert Morton

anoniem, bew. M. Gondko

Hayne van Ghizeghem (1445-1476/97)

bew. M. Gondko

DERNIÈRE FANFARE

L'homme armé

Sanctus L'homme armé

anoniem (15e eeuw)

Antoine Busnoys (c.1430-1492)

Met Nederlandse boventiteling

Dit concert sluit aan bij de tentoonstelling 'Karel de Stoute, Pracht en Praal in Bourgondië' in het Groeningemuseum

en wordt opgenomen door Klara. Uitzending op 10 juni in Ludwig (14-17 uur).

VOX

Ad delectationem ducis. Muzikale parels uit het Bourgondische tijdperk

De politieke, economische en culturele hoogbloeit van het hertogdom Bourgondië tijdens de late middeleeuwen stelde zijn heersers in staat de kunsten rijkelijk te ondersteunen. Ook de muziek werd hierbij niet vergeten en zo groeide het Bourgondische hof uit tot een van de belangrijkste muziekcentra van de 14e en 15e eeuw.

De cultivering van kunstmuziek aan het hof begon reeds aan het einde van de 14e eeuw: **Filips de Stoute** (1364-1404) had er een hofkapel te zijner beschikking die kon wedijveren met de roemruchte musici van de Franse koning en de schitterende pauselijke kapel in Avignon. De grandeur van de Bourgondische hofkapel zou blijven weerklinken tot ver in de 15e eeuw aan het Mechelse hof van Margaretha van Oostenrijk, kleindochter van Karel de Stoute. De gouden era van de Bourgondische hofmuziek moet echter gesitueerd worden binnen de regeerperiodes van Filips de Goede (1419-1467) en Karel de Stoute (1467-1477).

Vooraf in de jaren 1430 – na Filips' huwelijk met de gesofisticeerde Isabella van Portugal – verwierf de hofkapel een grote bekendheid. Tot de belangrijkste componisten aan het hof behoorde toen ongetwijfeld Gilles Binchois. Er waren ook vaak minstrelen te horen; volgens schrijver Martin Le Franc waren hun uitvoeringen steeds van een zelden gehoorde schoonheid.

Hoewel Filips de muziek wel degelijk een warm hart toedroeg, blijkt ze voor hem voornamelijk een middel te zijn geweest ter illustratie van zijn status en macht. Bij zijn zoon Karel – de latere **Karel de Stoute** – lag dat

duidelijk anders. Zijn moeder Isabella merkte zijn muzikale interesse al erg vroeg op en overlaadde de kleine Conte de Charroloiz met muzikale presentjes, waaronder een harp 'pour soy jouer et prendre son esbatement'. Karel werd ook van jongs af in de muziek onderricht, onder meer door harpist Perrinet Thierry. Uiteraard moeten de musici uit de entourage van zijn vader de muzikale smaak van Karel hebben gevormd en aangescherpt. En zo groeide Karel de Stoute uit tot een enthousiast amateur-musicus met talent voor zang, instrumentaal spel en compositie (er zijn twee liederen van Karel overgeleverd; een motet van zijn hand is verloren gegaan) en een attente mecenas voor heel wat getalenteerde musici. Zo konden Robert Morton, Adrien Basin, Hayne van Ghizeghem en Antoine Busnoys op zijn steun rekenen; sommigen onder hen bekleedden zelfs de functie van 'valet de chambre' en vergezelden hem op zijn veldtochten. In ruil daarvoor kon Karel rekenen op uitgelezen muzikale dankbetuigingen, zoals de zes bundels met vocale muziek die hem door Guillaume Dufay werden nagelaten.

Vanuit deze context moet Karel de Stoute verrukt zijn geweest om bij de opvolging van zijn vader in 1467 meteen ook de leiding te krijgen over het muziekleven aan het hof, meer bepaald over de muziekkapel (bevolkt door zangers die hoofdzakelijk instonden voor het opluisteren van de misvieringen) en de minstrelen (uitvoerders van wereldlijke muziek).

Het concertprogramma van vanavond bevat vooral **wereldlijk repertoire**. De organisatie van het seculiere muziekleven aan het Bourgondische hof volgde de eerbiedwaardige laatmiddeleeuwse traditie waarbij luide ('alta') en zachte ('bassa') instrumenten met elkaar werden gecontrasteerd. Eerstgenoem-

de groep was die van de blaasinstrumenten (riet en kopers), terwijl diverse combinaties van strijkers en zachte blazers – soms aangevuld met zangstemmen – tot de tweede groep gerekend kunnen worden. Dit is meteen het principe dat aan het concert van La Morra ten gronde ligt.

Daarnaast werd gepoogd om historische bewijsstukken te linken aan Bourgondisch muziekrepertoire. Zo leverden referenties aan muziek en musici uit archivalische bronnen de basis voor keuzes op het vlak van repertoire en interpretatie. Alle componisten hebben overigens een Bourgondische achtergrond.

Vanuit deze basisprincipes stelde La Morra een divers programma samen met muziek uit de tijd van Filips de Goede en Karel de Stoute. Zoals de regeerperiodes van deze hertogen in heel wat opzichten als twee sterk onderscheiden tijdperken kunnen worden beschouwd, geldt dat zeker ook op het muzikale vlak. De eerste helft van de 15e eeuw werd nog sterk gedomineerd door de stijl van de generatie van Nicolas Grenon, Cardot, Pierre Fontaine en Gilles Binchois. Geheel in die geest opent het programma met een fanfare en een **'premier entrement'**. Melodieën als *Auxce bon youre* en *Une foys avant que morir* kunnen zeker tot het repertoire van Filips' beroemde blazersensemble hebben behoord.

U hoort ook een ontroerende zetting van Christine de Pisans *Deuil angoisseus* door Gilles Binchois. Het klavierarrangement van het chanson *Ma douce amour* is dan weer opgedragen aan Henri Arnaut de Zwolle, medicus, astronoom en astroloog in dienst van Filips en schijnbaar ook ontwerper van diverse muziekinstrumenten (waaronder een clavicimbalum). *La portingaloise* ten slotte, herinnert meteen aan het thuisland van Filips'

echtgenote: misschien hebben Jehan de Cordoval en Jehan Ferrendes, een beroemd strijkersduo dat door Isabella uit Portugal werd geïmporteerd, de hertogin wel verblijd met polyfone improvisaties op deze melodie?

Een ander beeld tekende zich af na 1450, toen jonge componisten polyfone structuren op een fundamenteel andere manier gingen hanteren – een evolutie die de kern zou blijken van de contrapuntische schrijfwijze van de 16e-eeuwse polyfonisten. Vanavond hoort u – na een fanfare die speels varieert op Robert Mortons *Il sera pour vous combatu / Lome arme* – een **'second entrement'** dat geheel is gewijd aan deze 'nieuwe' muziek. Zo hoort u het enige overgeleverde lied van de beroemde Bourgondische dichter en kroniekschrijver Jean Molinet: een nieuwe polyfone intavolatie (in de stijl van het *Buxheimer Orgelbuch*) van de anonieme melodie *Tandernaken* – opgedragen aan Henri Bouclers, een van de eerste beoefenaars van het polyfone luitspel en luitist van Karel de Stoute. Het charmante *Ma dame trop vous m'esprennés* van Karel zelf kon uiteraard niet op dit programma ontbreken. De tekst van dit werk is helaas niet volledig overgeleverd. La Morra opteert dan ook voor een instrumentale versie in dialoog tussen blokfluit en harp – een combinatie die, zo leert ons de muziekiconografie, toen erg populair moet zijn geweest.

Door de combinatie en confrontatie van deze twee muziekstijlen biedt dit concert een 'snapshot', een momentane captatie van een overgangperiode binnen de muziekgeschiedenis van Noord-Europa: de nadagen van de middeleeuwse esthetiek en het glore van de renaissance.

15e-eeuwse miniatuur: Dufay met portatieforgel en Binchois met middeleeuwse harp (Martin Le Francs gedicht *Le Champion des dames*, ca. 1440)

De inventione et usu musicae

Toen het christendom in 392 door keizer Theodosius als staatsgodsdienst werd aanvaard, kreeg Rome de macht in handen. Na de val van het keizerrijk kon het zijn positie nog aanzienlijk versterken. Zo konden missionarissen en bisschoppen het gebruik van muziekinstrumenten tijdens de eredienst wel verbieden, maar niet verhinderen dat de 'bekeerden' deze à volonté bespeelden tijdens meer wereldse gelegenheden. Classificaties en beschrijvingen van instrumenten zijn echter tot de 11e eeuw vooral afkomstig uit de oosterse oudheid (China, Arabië, Perzië, Indië ...).

Pas vanaf de 11e eeuw worden in romans en gedichten instrumenten vermeld, zoals in het gedicht *Erec et Enide* van Chrétien de Troyes:

'Sonent timbre, sonent tabor

Muses, estives et freteles

Et buisines et chalemels'

(Timbre: klokkenspel; tabor: tambour; muses, estives: doedelzak; freteles: panfluit; buisines: lange rechte trompet; chalemels: schalmei)

Het eerste middeleeuwse traktaat dat concrete gegevens over instrumenten bevat, is *De inventione et usu musicae* (1487) van Johannes Tinctoris (1435-1511), 'doctor utriusque juris, maximus mathematicus, summus musicus, archicapellanus et cantor Regis Ferdinandi Neapolitani', zoals hij staat beschreven in de *Catalogus illustrium virorum* (Mainz, c.1495).

Tinctoris onderhield betrekkingen met het Bourgondische hof, waar hij onder meer contact zou hebben gehad met Ockeghem en Busnois. Deze uit Nijvel afkomstige muziektheoreticus – hij schreef twaalf traktaten – besteedt in zijn beroemdste traktaat *De inventione et usu musicae* bijzondere aandacht aan een mogelijk verband tussen de instrumenten uit de Oudheid en deze van zijn eigen tijd. Blaasinstrumenten genieten zijn bijzondere belangstelling. Zowel de schalmei (chalémie), de dulciaan (douçaine, soort fagot), de trombone (sacqueboute) als de bijzondere polyfone mogelijkheden van de dubbele tibia worden behandeld. Naast vrij precieze beschrijvingen van zowat alle in zijn tijd bespeelde instrumenten, bevat dit werk interessante gegevens over het bespelen van de luit in de 15e eeuw. *De inventione et usu musicae* stond in zo hoog aanzien dat het nog tijdens Tinctoris' leven in druk verscheen.

Johan Huys

Paula Chateaufeuf

IN DE KIJKER

do 18.02.10 / 20.00 / Concertzaal

THE DIVISION LOBBY / IMPROVISATIE IN DE 17E EEUW

Luististe Paula Chateaufeuf waagde zich op het vrijwel onontgonnen terrein van de 17e-eeuwse improvisatie, en richtte in het zog van haar onderzoek The Division Lobby op, met doorwinterde improvisatoren als Pavlo Beznosiuk en Elizabeth Kenny. Dit illustere gezelschap staat garant voor een spannende performance in het hier en nu.

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

tickets & info: www.concertgebouw.be / +32 70 22 33 02 / In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

Region
West-Vlaanderen

BRUGGE
MUSEUM

DeMorgen
een open geest belooft meer

Knack
weekend
FOCUS
www.knack.be

Klara

PORT AUTHORITY

ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER